

Institut pro kriminologii
a sociální prevenci

Oběti trestné činnosti: stereotypy, mediální reprezentace a veřejné mínění

Lucie Háková

Institut pro kriminologii a sociální prevenci

Workshop IKSP: Oběti známé, neznámé

14. května 2025, Dražební sál, Justiční areál Na Míčáncích

Obsah příspěvku

- role médií v systému trestní justice
- zpravodajské hodnoty v souvislosti s mediální reprezentací kriminality, specificky obětí trestné činnosti
- mediální reprezentace obětí: kvantitativní OA kriminálních zpráv (IKSP, 2021)
- názory veřejnosti: výzkum veřejného mínění (IKSP, 2021, 2009)

Oběti a média

- média jako dominantní zdroj informací o kriminalitě pro veřejnost
- role médií v systému trestní justice
- pozitivní vliv médií vs. rizika
- koncept „ideální oběti“ (Nils Christie)
- (re)produkce stereotypů
- potenciál vytváření morální paniky

Oběti a média: zpravodajské hodnoty

- **teorii zpravodajských hodnot** v souvislosti s reprezentací kriminality detailně rozpracovala **Yvonne Jewkesová** (2004):
 - Zjednodušení
 - Celebrity/vysoce postavené osoby
 - Sexuální podtext
 - Kulturní a prostorová blízkost s cílovým publikem
 - Násilí
 - Oběť nebo pachatel dítě
 - Potenciál vizuální prezentace
 - Poukázání na riziko nebo potenciální nebezpečí

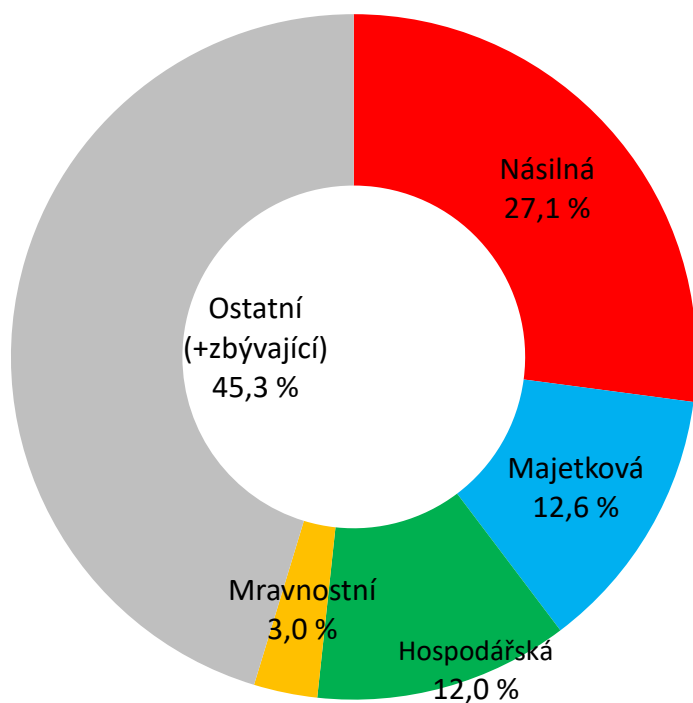
Mediální reprezentace obětí: zdroj dat

- Kvantitativní obsahová analýza kriminálních zpráv
 - IKSP, 2021
 - několikastupňový náhodný výběr ve dvou časových obdobích (2000+2001, 2015+2016)
 - metoda konstruovaného týdne
 - **Česká televize, Nova, Prima**
 - **1 886** kriminálních zpráv

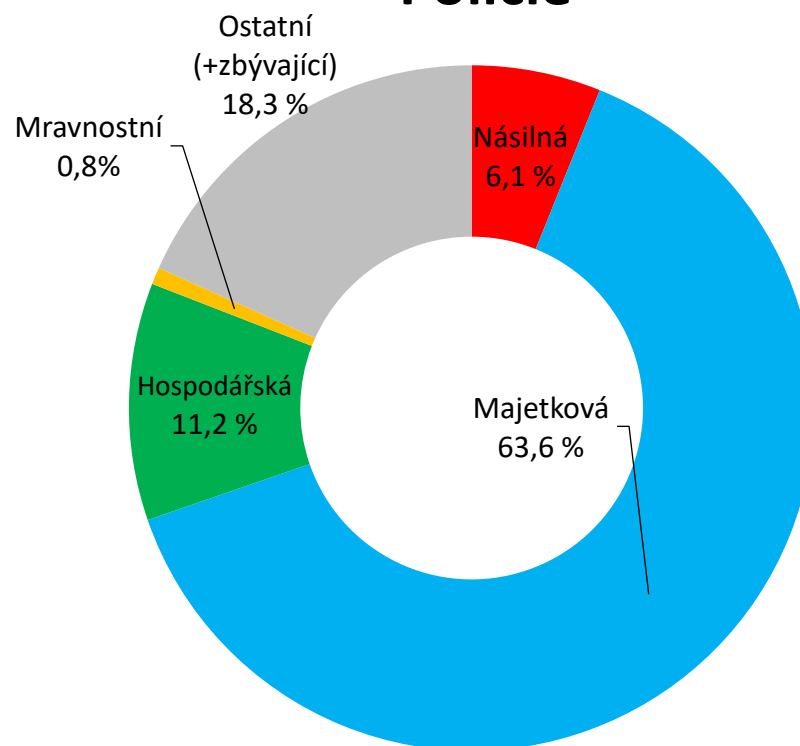
Mediální realita vs. policejní data

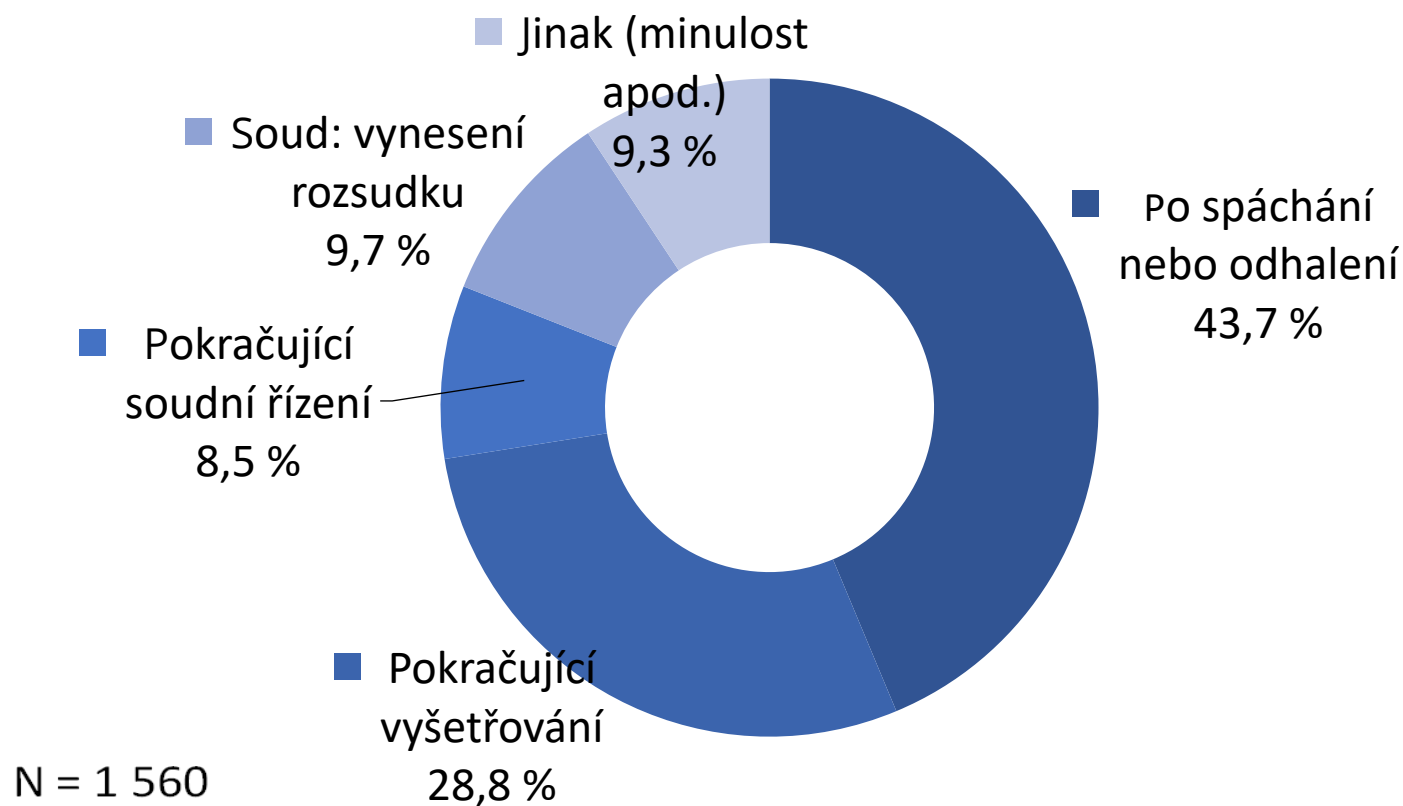
Média

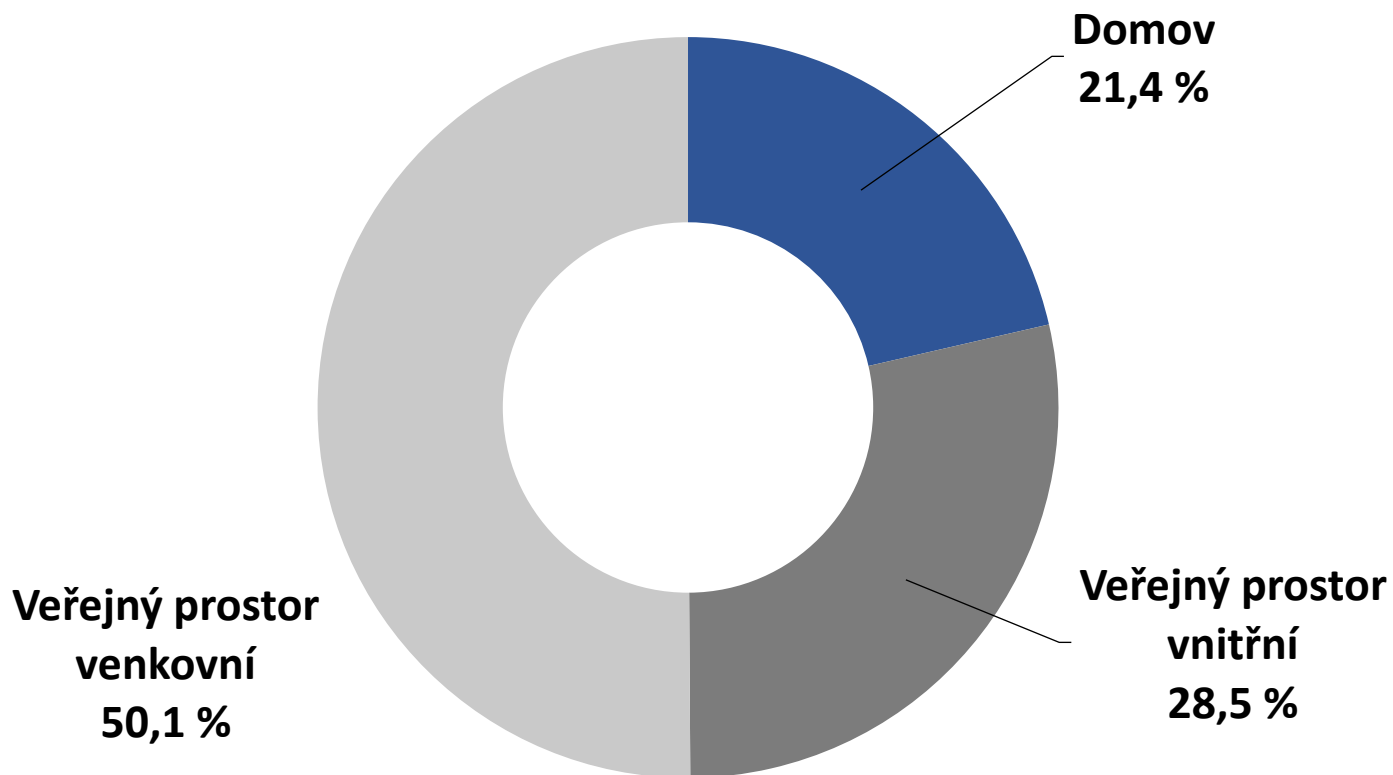
Policie

Oběti a média: informování v různých fázích trestního procesu

Prostředí prezentované kriminality (N=1015)

Oběti jako aktéři kriminálních zpráv

OBĚŤ	12,2
Okolí oběti	5,3
Celkem oběť a okolí	16,5
PACHATEL	11,8
Okolí pachatele	3,6
Celkem pachatel a okolí	14,4

Charakteristiky obětí v kriminálních zprávách

	Pohlaví		Zmíněn SES	Zmíněna etnicita, národnost	Cizinec	Specifická věková skupina	
	ženy	muži				dítě/ mladistvý	senior
	41 %	59 %	25 %	24 %	3 %	9 %	5 %
N	952		1 706	1 706	1 706	1 706	1 706

Charakteristiky obětí v kriminálních zprávách podle trestných činů

Trestný čin	Charakteristiky obětí						
	Pohlaví		Zmíněn SES	Zmíněna etnicita, národnost	Cizinec	Specifická věková skupina	
	ženy	muži				dítě/ mladistvý	senior
Ublížení na zdraví	36,5	63,5	19,1↓	19,8↓	3,3	10,1	4,2
Vražda	42,3	57,7	21,2↓	27,8↑	4,9↑	6,1↓	5,4
Skutek spojený s dopravou	30,8↓	69,2↑	14,5↓	18,4↓	2,2	7,0	0,0↓
Podvod	43,8	56,2	37,3↑	15,7	2,0	1,0↓	14,7↑
Požár, výbuch, jiná nehoda	35,4	64,6	29,2	17,5	2,5	17,5↑	5,8
Krádež	34,7	65,3	41,7↑	19,8	1,0	3,1↓	8,3
Loupež	53,0↑	47,0↓	42,9↑	17,9	3,6	3,6↓	13,4↑
Obecné ohrožení	57,7	42,3	12,1↓	12,1↓	1,7	10,3	3,4
Pohlavní zneužívání	81,0↑	19,0↓	11,1↓	22,2	9,3↑	40,7↑	0,0
Krádež vloupáním	44,4	55,6	38,5	23,1	3,8	0,0	7,7
Znásilnění	90,0↑	10,0↓	10,9↓	13,0	4,3	26,1↑	0,0
N	952		1 706	1 706	1 706	1 706	1 706

HYPOTÉZA:

Riziko viktimizace žen a seniorů je v mediální reprezentaci kriminality ve srovnání s policejními daty nadhodnocené.

- úmyslné ublížení na zdraví
- vražda
- loupež

Názory veřejnosti: data

- výzkum veřejného mínění formou omnibusového šetření
 - IKSP, listopad 2021
 - PAPI, CAPI
 - 1 015 respondentů
 - kvótní výběr (kvótní znaky: velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání)
 - srovnání dat s rokem 2009 (Zeman a kol., 2010, 2011)

Výroky

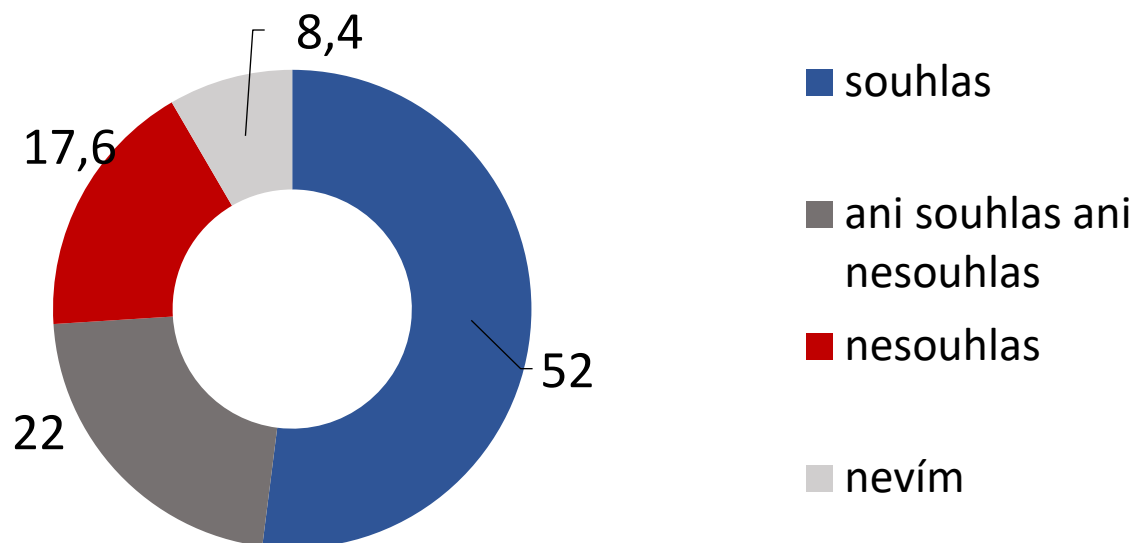
- názory na tresty, funkci trestu, vězeňství
- vnímání pachatelů / obětí TČ

škála

- 1: naprosto souhlasím
- 2: spíše souhlasím
- 3: ani souhlas ani nesouhlas
- 4: spíše nesouhlasím
- 5: naprosto nesouhlasím

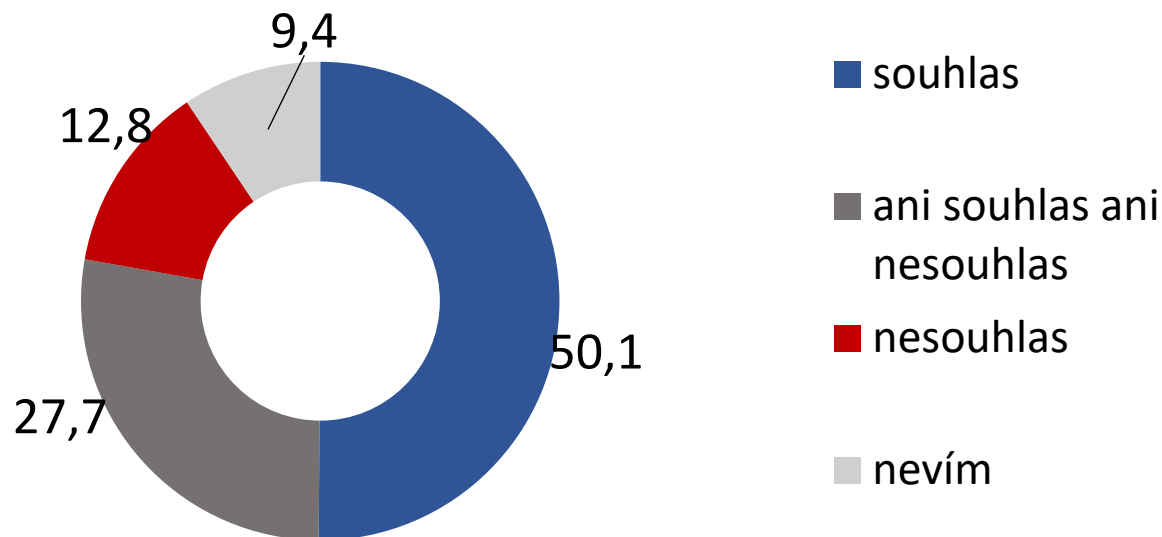
VÝROK:

Oběti by měly mít možnost vyjádřit se k tomu, jaký trest by měl pachatel dostat.

VÝROK:

Soudy se starají spíše o práva pachatelů než o zájmy obětí.

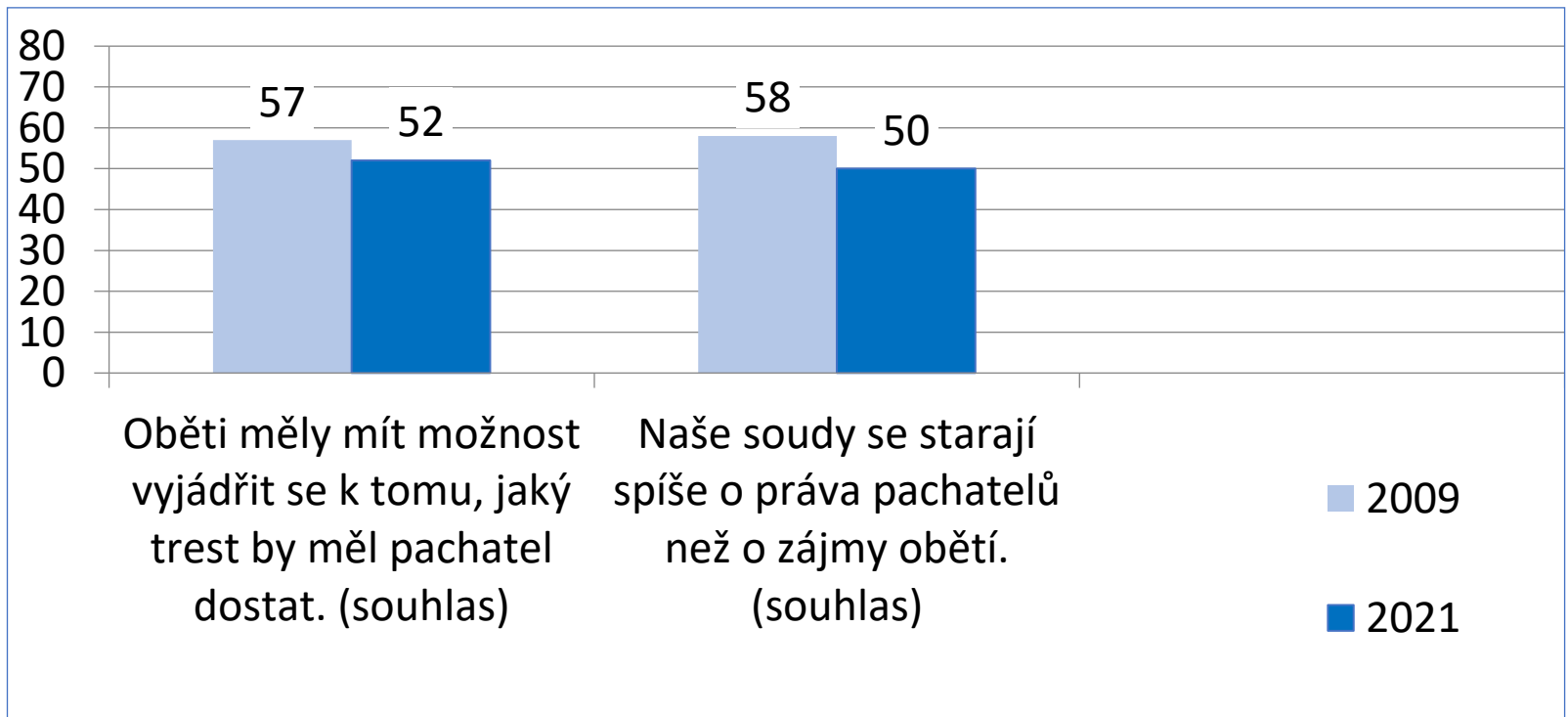

Rozdíly 2009 vs. 2021?

- 2009: rozsáhlé šetření věnované názorům a postojům veřejnosti v oblasti trestní politiky (Zeman a kol., 2010, 2011)
- 2021: data byla sbíraná v rámci omnibusového šetření
- při srovnání: interpretační obezřetnost

Rozdíly 2009 vs. 2021?

Shrnutí

- Média jsou hlavním zdrojem informací o kriminalitě pro naprostou většinu občanů
- Výrazně ovlivňují naše představy o jejím rozsahu, struktuře, vývoji i typických podobách, stejně tak formují představu o „typických pachatelích“ a „typických obětech“
- Obraz kriminality i jejích aktérů v médiích je ve srovnání se statistikami i výzkumy značně zkreslený
- Média (re)produkují stereotypy, mohou podporovat nedůvěru nebo předsudky vůči některým obětem
- Vliv na veřejné mínění i na podobu veřejné diskuze o kriminalitě

Zdroje

- Háková, L. Zločin a trest v kriminálním zpravodajství. Praha: IKSP, 2021.
- Háková, L.; Kudrlová, K. Kriminalita a média. In: GŘIVNA, T. a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 234-251.
- Zeman, P. a kol. Názory a postoje občanů v oblasti trestní politiky. Praha: IKSP, 2011.
- Zeman, P. a kol. Veřejnost a trestní politika. Praha: IKSP, 2011.
- Zhříválová, P. a kol. Diferenciace odsouzených ve věznici s ostrahou. Praha: IKSP, 2023.

Děkuji za pozornost!

**Institut pro kriminologii a sociální
prevenci
Náměstí 14. října 801/12
150 00 Praha 5**

